

Styrdokument

Biblioteksplan för Älmhults kommun 2023–2026

Ärendenummer KS 2022/210

Dokumentinformation

Fastställt av kommunfullmäktige 2023-02-27, § 35

Gäller från och med 2023-03-01

Implementeras av utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen

Innehåll

1. Inledning	3
2. Bibliotekens uppdrag	3
2.1. Folkbibliotekens uppdrag	3
2.2. Skolbibliotekens uppdrag	4
3. Biblioteken i Älmhults kommun	4
3.1. Folkbiblioteket	4
3.2. Skolbiblioteken	5
3.3. Samverkan	5
4. Inriktning för och utveckling av biblioteksverksamheten i Älmhult under 2023–2026	5
4.1. Övergripande perspektiv och förhållningssätt	5
4.1.1. Hållbarhet	5
4.1.2. Tillgänglighet	6
4.1.3. Mångfald	6
4.2. Folkbiblioteken	6
4.2.1. Utvecklingsområde 1: Demokrati och delaktighet	6
4.2.2. Utvecklingsområde 2: Läsning och berättande	7
4.2.3. Utvecklingsområde 3: Barn och unga	8
4.3. Skolbiblioteken	9
4.3.1. Utvecklingsområde 1: Demokrati och delaktighet	9
4.3.2. Utvecklingsområde 2: Läsning	9
5. Gällande lagstiftning, riktlinjer och styrdokument	11

1. Inledning

Biblioteken finns till för alla och har ett starkt och viktigt uppdrag för läsfrämjande, samhälleligt deltagande och tillgång till kultur. Var och ens förmåga att läsa, tolka och förstå världen är grunden i en vital demokrati.

En biblioteksplan är ett lagstadgat styrdokument som varje kommun ska ha. Biblioteksplanen är ett övergripande strategiskt dokument som redogör för riktningen och ambitionerna för all biblioteksverksamhet inom Älmhults kommun under tidsperioden 2023–2026.

I framtagandet av denna biblioteksplan har medarbetare från både folk- och skolbiblioteken inkluderats i arbetet. Personal från kultur- och fritidsförvaltningen samt utbildningsförvaltningen har genomfört enkäter, intervjuer och haft dialog med kommunens invånare om biblioteksverksamheten i Älmhult.

Biblioteksplanen utvärderas av kultur- och fritidsnämnden. Utvärdering av skolbibliotekens arbete följs upp i skolornas systematiska kvalitetsarbete. Revidering av biblioteksplanen kan ske under planperioden och ska senast göras innan utgången av denna plan.

Planen beslutas av kommunfullmäktige.

2. Bibliotekens uppdrag

Bibliotekets roll som samhällsviktig aktör har under flera år framträtt allt mer, biblioteket är mer relevant än någonsin.

Bibliotekslagens ändamålsparagraf säger att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning samt främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.

Bibliotekslagen fastställer även att biblioteken är till för alla. Men särskild uppmärksamhet ska ägnas åt fyra prioriterade målgrupper:

- personer med funktionsnedsättning,
- nationella minoriteter,
- personer med annat modersmål än svenska,
- barn och ungdomar.

Alla människor har samma rättigheter men olika stort behov av samhällets insatser. Därför ska prioriteringar göras med detta som grund.

2.1. Folkbibliotekens uppdrag

Utöver ändamålsparagrafen ska folkbiblioteken särskilt arbeta för att:

- vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov,
- särskilt främja läsning och tillgång till litteratur,
- utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet,
- öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet,

- ägna uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

2.2. Skolbibliotekens uppdrag

Skolbiblioteken är en del av det allmänna biblioteksväsendet och omfattas också av bibliotekslagen. Enligt skollagen skall eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Enligt Skolverket är det rektors ansvar att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Enligt Skolverket bör verksamheten i skolbiblioteket organiseras så att:

- den kan stödja elevers språk- och kunskapsutveckling,
- den är en del av skolans verksamhet,
- bibliotekets personal och övrig pedagogisk personal har möjlighet att samarbeta,
- det finns en lokal som gör det möjligt att använda skolbiblioteket i skolans alla ämnen. Om skolan inte kan ha ett bibliotek i de egna lokalerna eller anställa en bibliotekarie, är samarbete med närliggande skolor eller kommunens folkbibliotek en tänkbar lösning.

3. Biblioteken i Älmhults kommun

Bibliotekens verksamhet består övergripande av biblioteksrummet, själva mötesplatsen, det samlade utbudet av fysiska och digitala medier, läsfrämjande och kulturella aktiviteter och bibliotekariernas vägledning och pedagogiska arbete för besökare och elever.

3.1. Folkbiblioteket

Varje år besöker omkring 100 000 personer folkbiblioteket i Älmhults kommun. Folkbiblioteket förmedlar mer än 110 000 fysiska och digitala lån av medier. De kulturella aktiviteter biblioteken ordnar har närmare 4 000 deltagare, många av dem är barn.

Folkbiblioteket i Älmhults kommun omfattar huvudbiblioteket på centralorten och sju biblioteksfilialer i Diö, Eteryda, Hallaryd, Häradsbäck, Liatorp, Pjätteryd, och Virestad. Hallaryd, Pjätteryd och Eteryda delar lokaler med förskolan. Filialerna i Eteryda och Häradsbäck har självservicemöjligheter. Via det digitala biblioteket kan alla låntagare dygnet runt administrera lån och nå digitala böcker, tidningar och film. Folkbiblioteket tillhandahåller medier till allmänheten samt till förskola och vuxenutbildning.

Folkbiblioteket är organiserat under Kultur- och fritidsnämnden och dess förvaltning.

3.2. Skolbiblioteken

Skolbiblioteken är en resurs för de cirka 2800 barn och ungdomar i åldrarna 6 år och uppåt som går i Älmhults kommunala skolor. 2021 registrerades drygt 55 000 fysiska och digitala lån inom skolbiblioteksverksamheten.

Skolbiblioteken är organiserade kring en bemannad skolbibliotekscentral som administrerar medier och tillhandahåller pedagogiska tjänster för skolor F-3 och F-6. På varje F-3 och F-6 skola finns ett bibliotek. Linnéskolans högstadium och Haganässkolans gymnasium har bemannade skolbibliotek. Internationella skolans bibliotek är bemannat och dess administrativa system följer International Baccalaureate-standard.

Skolbiblioteken är organiserade under Utbildningsnämnden och dess förvaltning.

3.3. Samverkan

I Älmhults kommun har folk- och skolbiblioteken gemensamt biblioteksdatasystem som förvaltas av folkbiblioteket.

Skol- och folkbiblioteken har olika uppdrag men arbetar enligt bibliotekslagen med samma prioriterade målgrupper. Detta avspeglas i verksamheternas olika delar, inte minst i utbudet av medier, den pedagogiska verksamheten och lokalernas utformning.

Tillsammans med kommunens Servicecenter ansvarar folkbiblioteket för Digidel, en verksamhet som ger kommuninvånare tillgång till digitala resurser och kunskap om dessa. Folkbiblioteket samarbetar inom Kultur- och fritidsförvaltningen och med verksamheter under Socialförvaltningen för att nå prioriterade grupper. Folkbiblioteket samarbetar även kring kulturaktiviteter med föreningar, bildningsförbund och övriga delar av lokal- och civilsamhället.

Folkbibliotekets viktigaste samarbetspartner är användarna. Det är användarnas behov av folkbiblioteket som mötesplats, dess medier och övriga resurser som utgör grunden för verksamheten.

4. Inriktning för och utveckling av biblioteksverksamheten i Älmhult under 2023–2026

4.1. Övergripande perspektiv och förhållningssätt

4.1.1. Hållbarhet

Bibliotekens arbete för ett långsiktigt hållbart samhälle är en del av Älmhults kommuns övergripande processer och resultatmål som är kopplade till Agenda 2030 och de globala målen. Biblioteken arbetar för ett hållbart samhälle genom att stödja och bidra till människors språk- och läsförmåga, deras möjligheter att informera sig och ta del av utbildning och kultur. En viktig princip för hela Agenda 2030 är att ”ingen ska lämnas utanför”. Biblioteken verkar även för att informera om demokrati- och hållbarhetsarbete enligt Agenda 2030.

Globala mål kopplade till detta uppdrag är: 3 God hälsa och välbefinnande, 4 God utbildning, 5 Jämställdhet, 10 Minskad ojämlikhet, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion samt 16 Fredliga och inkluderande samhällen.

4.1.2. Tillgänglighet

Biblioteket ska vara öppet, tillgängligt för alla och anpassat efter användarnas behov. Tillgänglighet handlar om hur väl en verksamhet fungerar för alla människor. Hur lokalerna är utformade, möjligheter att ta del av det som erbjuds, tillgång till information och ett bra bemötande.

Biblioteken ska prioritera personer med nedsatt förmåga att fungera fysiskt, psykiskt eller intellektuellt så att de kan ta del av information utifrån sina förutsättningar. Information och litteratur ska även vara tillgänglig på jämlika villkor ur fysisk, kognitiv, språklig, kunskapsmässig, psykosocial, administrativ och ekonomisk aspekt.

Tillgänglighet skapar förutsättningar för delaktighet. Att arbeta för tillgänglighet till biblioteket som mötesplats och till bibliotekets resurser och programutbud syftar därmed till att ge tillgång till det offentliga rummet. Det ska finnas förutsättningar för alla att vara aktiva deltagare i demokratin.

4.1.3. Mångfald

Älmhult är en mångkulturell kommun. Kommunens medborgare har därigenom olika förutsättningar att etablera sig och integreras i det svenska samhället.

Människor med annat modersmål än svenska är en prioriterad grupp för biblioteken, liksom nationella minoriteter och människor med funktionsnedsättningar. För dessa arbetar biblioteken kompensatoriskt. Samtidigt ska biblioteken vara tillgängliga för alla och människor ska kunna ta del av bibliotekens verksamhet oavsett identitet och bakgrund. Biblioteken arbetar därför inkluderande och med ett mångfaldsperspektiv som beaktar de sju diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet och uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

4.2. Folkbiblioteken

4.2.1. Utvecklingsområde 1: Demokrati och delaktighet

Älmhults bibliotek skall verka för det demokratiska samhällets utveckling och allas delaktighet i samhällslivet. Folkbiblioteket ska tillgodose människors informationsbehov, ge tillgång till medier, internet, läs- och studieplatser, skrivare, dator och andra digitala verktyg.

Folkbiblioteket skall arbeta för ökad medie- och informationskompetens så att alla får förutsättningar att vara digitalt delaktiga.

Folkbiblioteket ska också vara en välkomnande mötesplats dit människor med olika erfarenheter, bakgrund och kunskaper kan komma utan krav på motprestation. I demokratiuppdraget ingår att arbeta för ett långsiktigt hållbart samhälle där alla kan verka på egna villkor. Älmhultsbor ska uppleva att folkbiblioteket är deras. En plattform för kunskap och kultur där de kan utvecklas individuellt, i grupp och i olika samarbetsformer.

Folkbibliotekets kulturella aktiviteter präglas av bildning, kreativitet och medskapande. För att uppnå detta skall biblioteket arbeta med invånarinvolvering och deltagandekultur.

Biblioteken ska arbeta för ökad tillgänglighet även utanför huvudbiblioteket genom till exempel mer-öppet vilket innebär att biblioteket kan användas även utan närvarande personal. Ökad tillgänglighet kan också uppnås genom att stärka och utveckla det uppsökande och rörliga biblioteksarbetet. Bibliotekets digitala verksamheter, tjänster och utbud binder samman de fysiska platserna och kompletterar varandra.

Mål:

- öka tillgängligheten på biblioteken och i bibliotekens informationsmaterial,
- stärka och utveckla medborgarnas digitala kompetens genom arbete inom Digidel,
- modernisera bibliotekslokalerna och mötesplatsen för att bättre möta Älmhultsbornas behov av information, kunskap och kultur,
- arbeta med invånarinvolvering och deltagandekultur i utvecklingen av programverksamheten och mötesplatserna,
- i samarbete med civilsamhälle och samhällsaktörer utveckla biblioteket som en plattform för demokrati- och hållbarhetsarbete enligt Agenda 2030 och de globala målen.
- under tiden 2023-2026 ska arbetet med tillgängligheten på kommunens filialbibliotek ökas genom till exempel fler projekt med mer-öppet eller samarbeten med andra lokala aktörer.

4.2.2. Utvecklingsområde 2: Läsning och berättande

Att förmedla litteratur och arbeta läsfrämjande hör till bibliotekens kärnuppdrag. Folkbiblioteket främjar läsning för alla genom att aktivt förmedla samlingarna, genom programverksamheten och i de dagliga mötena med besökarna, både i och utanför biblioteksrummet. Utbudet av litteratur ska vara kvalitativt, relevant, mångfaldigt och utifrån lokalsamhällets intressen och behov.

Många känner inte till bibliotekets alla medietjänster och anpassade format som erbjuds. Utmaningen framåt för folkbiblioteket blir att möta behoven och att nå

ut med det läsfrämjande arbetet till den mångfald av människor och grupper som verkar och lever i Älmhults kommun.

Folkbibliotekens läsfrämjande arbete omfattar en mängd aktiviteter och metoder som bidrar till att öka språkinläring och lässtimulans i alla typer och former av text. Folkbiblioteken arbetar med ett vidgat textbegrepp där text och berättelser kan förmedlas genom olika medier och kommunikationsformer.

Mål:

- stärka det läsfrämjande och bibliotekspedagogiska arbetet för människor med annat modersmål än svenska, med lässvårigheter och inom kommunal vuxenutbildning,
- öka kunskapen om våra nationella minoriteter och nationella minoriteters tillgång till litteratur på sitt eget språk,
- arbeta för fortsatt högt antal lån per tusen invånare genom aktiv medieplanering som syftar till ett utbud av medier som är kvalitativt, inspirerande, relevant och utifrån lokalsamhällets intressen och behov,
- öka andelen aktiviteter där deltagarna skapar egna uttryck.

4.2.3. Utvecklingsområde 3: Barn och unga

Barnrättsperspektivet, bibliotekslagens fokus på barn och unga liksom de statliga satsningarna på läsfrämjande innebär att folkbiblioteket har ett omfattande uppdrag att arbeta för målgruppen barn och unga. Barn har rätt till utveckling, till yttrandefrihet, tillgång till information och utbildning. Barns rätt till lek, vila och fritid är också väsentlig för folkbibliotekets verksamhet.

Många barn i Älmhults kommun besöker folkbiblioteket på eftermiddagarna, de ser biblioteket som sin fristad, ett rum mellan skolan och hemmet där de kan umgås, läsa och studera.

Idag arbetar folkbiblioteket med ett brett utbud av läsfrämjande och kulturella aktiviteter för de yngsta till de äldsta barnen.

Mål:

- utveckla det systematiska språk- och läsfrämjande arbetet för barn 0–12 år genom Språk- och Lässtegen. Barn och deras vuxna ska erbjudas språkfrämjande och lässtimulerande aktiviteter och lära känna folkbiblioteket som en resurs för språkutveckling, läs- och informationsbehov,
- genom Läsfrämjandelyftet utveckla de läsfrämjande aktiviteterna och stärka profession i rollen som läsfrämjare,
- i samråd med barnen omgestalta och utveckla biblioteksrummet för att skapa en attraktiv och stimulerande verksamhet och ett bättre resursutnyttjande av biblioteksrummet,

- arbeta för delaktighet och inkludering av barnen i folkbibliotekets verksamhet.

4.3. Skolbiblioteken

4.3.1. Utvecklingsområde 1: Demokrati och delaktighet

Att kunna läsa, skriva, göra sin röst hörd och ha tillgång till information är demokratiska rättigheter. Barn och unga behöver kunna omvandla information till kunskap för att bli delaktiga i ett demokratiskt samhälle.

Med skolan, litteraturen och medarbetarna som bas, skapas verksamheten tillsammans med andra och tillsammans med användarna. När olika kompetenser, erfarenheter och uppdrag samarbetar kan skolbibliotekens uppdrag om delaktighet, bildning och demokrati utföras. Samverkan kommer därför fortsatt att vara avgörande för att bära och genomföra bredden i biblioteksuppdraget.

Mål:

- öka samarbetet med lärarna och skolbiblioteket i syfte att utveckla elevernas medie- och informationskompetens för att använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande, kommunikation och lärande,
- öka samarbetet med lärarna och skolbiblioteket i syfte att utveckla elevernas källkritiska förmåga för att använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden,
- öka samarbetet med lärarna och skolbiblioteket i syfte att utveckla elevernas demokratiska värderingar för att de ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden samt ta avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling.

4.3.2. Utvecklingsområde 2: Läsning

Skolbibliotekens uppdrag är att främja och stärka skolans arbete bland annat gällande att utveckla elevernas språkliga förmåga. Biblioteksverksamheten blir därför en viktig del av skolans arbete med läsning, läsförståelse och läsintresse.

Genom att läsa utvecklar elever förmågan till empati och formar sin identitet. Via litteraturen kan elever bredda sina erfarenheter, ta del av andra kulturer och språk, andra tidsepoker och livsperspektiv.

God språklig förmåga och god läsförståelse främjar lärandet i alla skolans ämnen och ökar elevers möjligheter till fortsatt utbildning och framtida yrkesliv. Satsningar på läsning i olika sammanhang och former är därmed en satsning på en hållbar framtid.

Mål:

- utveckla samarbetsformer med lärare och elever för att tillgodose behovet av läsinspiration och främja läslust,
- tillhandahålla litteratur som utvecklar och utmanar elevers förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation,
- stödja elevers läs- och språkutveckling genom att tillhandahålla litteratur och annan media på flera språk som är anpassade till elevers förmåga, behov och intresse.

4.4. Gemensamma utmaningar

Barn och unga lägger idag allt mindre tid på att läsa litteratur samtidigt som de själv tycker att de borde läsa mer enligt Statens medieråd. Barn och unga måste ha ett språk och en läsförmåga så att de klarar av samhällets och skolans utmaningar. Läsningen är grunden för att bli integrerad i samhället. Alla vuxna kring barnet är viktiga för att främja läsandet.

Skolbiblioteken och folkbiblioteken i Älmhult ska samverka för att öka kunskapen och kompetensen genom läsfrämjande, strategiskt arbete.

Mål:

- Utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen ska skapa en formaliserad samverkan för biblioteksverksamheten i Älmhults kommun.
- Utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen ska samverka i syfte att förbättra barn och ungas läsförståelse.
- Utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen ska samverka så att eleverna i alla skolor ska ha tillgång till skolbiblioteken.

5. Lagar, riktlinjer och styrdokument

Biblioteksplanen har utformats med stöd av följande lagar, riktlinjer och styrdokument på internationell, nationell och kommunal nivå:

Agenda 2030

Bibliotekslagen (2013:801)

Biblioteksplan för Region Blekinge och Region Kronoberg 2022 - 2024

Det demokratiska samtalet i en digital tid SOU 2020:56

Diskrimineringslagen (2008:567)

Kulturplan Kronoberg 2022 – 2024

Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)

Läroplanerna för grundsärskolan, grundskolan, gymnasiesärskolan och gymnasiet 2022

Skolbibliotek för bildning och utbildning SOU 2021:3

Skolbiblioteksplan 2021 - 2023, Älmhults kommun

Skollagen (2010:800)

Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022 – 2025

Unescos folkbiblioteksmanifest

Unescos skolbiblioteksmanifest

Verksamhetsplan för att stärka barns rättigheter i Älmhults kommun

Verksamhetsplan för digitalisering, Älmhults kommun

Älmhults kommuns vision